

ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНИЙ ЛИСТ
щодо викладання української мови (рідної) та літератури
в організаціях освіти, які реалізують програми загальної освіти
Придністровської Молдавської Республіки
у 2022/23 навчальному році

I. Вступ

Навчальні предмети «Українська мова (рідна)» та «Українська література (для організацій освіти з українською мовою навчання)» посідають особливе місце серед шкільних предметів, бо є не лише об'єктом вивчення, а й засобом навчання, а отже, і потребують рішучішого переорієнтування процесу оволодіння учнями знаннями про мову й формування мовних, мовленнєвих умінь і навичок до повноцінного засвоєння всіх ліній змісту мовної освіти: мовленнєвої, мовної, соціокультурної та діяльнісної (стратегічної). Саме ці лінії формують комунікативну компетентність особистості, сприяють патріотичному, морально-етичному й естетичному вихованню учнів.

Базисний навчально-розвивальний план (БНРП) для освітніх закладів Придністровської Молдавської Республіки з українською мовою навчання передбачає обов'язкове вивчення української (рідної) мови та української літератури на етапі основної загальної освіти.

Зміст освітньої галузі «Українська мова (рідна)» та «Українська література (для організацій освіти з українською мовою навчання)» оновлюється відповідно до державних освітніх стандартів нового покоління.

II. Нормативні документи, які регламентують організацію
освітнього процесу

2022/23 навчального року основними нормативними документами, які визначають обсяг навчального навантаження і зміст освіти з навчальних

предметів «Українська мова (рідна)» та «Українська література (для організацій освіти з українською мовою навчання)», є:

- Наказ Міністерства освіти Придністровської Молдавської Республіки «Про затвердження рішень Ради з освіти Міністерства освіти Придністровської Молдавської Республіки від 23 березня 2017 року» (Реєстраційний № 448 від 20 квітня 2017 року);

- Наказ Міністерства освіти Придністровської Молдавської Республіки від 16 червня 2016 року № 684 «Про затвердження Базисного навчального плану для організацій загальної освіти підвищеного рівня Придністровської Молдавської Республіки» (Реєстраційний № 7483 від 19 липня 2016 року);

- Наказ Міністерства освіти Придністровської Молдавської Республіки від 30 червня 2016 року № 770 «Про затвердження Базисного навчального плану для організацій освіти Придністровської Молдавської Республіки, які реалізують програми загальної освіти» (Реєстраційний № 7556 від 1 вересня 2016 року);

- Критерії навчальних досягнень учнів із предметів БНРПу, враховуючи вимоги до усних відповідей і письмових робіт учнів (Наказ Міністерства освіти Придністровської Молдавської Республіки від 3 червня 2013 року № 730);

- Збірник нормативного і програмного супроводу з навчального предмета «Українська література (рідна)». Тирасполь: ПДІРО, 2009.

III. Програмно-методичне забезпечення і контроль у новому навчальному році

У 2022/23 навчальному році вивчення української (рідної) мови та української літератури в організаціях освіти також здійснюватиметься за наступними програмами, розробленими на основі Державного освітнього стандарту початкової, основної загальної, середньої (повної) загальної освіти:

- Лозан Т.А. Робоча програма «Літературне читання». 2–4 кл. Для організацій освіти з українською мовою навчання. Тирасполь, 2015;
- Лозан Т.А. Робоча програма «Українська (рідна) мова». 1–4 кл. Для організацій освіти з українською мовою навчання. Тирасполь, 2015;
- Програма з навчального предмета «Українська (рідна) мова». 5-9 класи. Тирасполь, 2017;
- Програма з української літератури (для організацій освіти з українською мовою навчання). 5-9 кл. Тирасполь, 2017;
- Збірник нормативного і програмного супроводу з навчального предмета «Українська мова (рідна)». Тирасполь: ПДІРО, 2009;
- Критерії навчальних досягнень учнів із предметів БНРПу, враховуючи вимоги до усних відповідей і письмових робіт учнів (Наказ Міністерства освіти Придністровської Молдавської Республіки від 3 червня 2013 року № 730).

Варіативна частина з української мови та літератури забезпечена програмами факультативів та курсів за вибором, розміщених на сайті ДОЗ ДПО «ІРОіПК», підсайт «Школа Придністров'я» <http://schoolpmr.3dn.ru>.

Контрольна перевірка з української мови здійснюється фронтально й індивідуально. Фронтально оцінюються: аудіювання, читання мовчки, диктант, письмовий переказ і письмовий твір, мовні знання та вміння. Індивідуально оцінюються: говоріння (діалог, усний переказ, усний твір) і читання вголос. Для цих видів діяльності не відводять окремого уроку.

Кількість контрольних робіт з мови та чотирьох видів мовленнєвої діяльності

Об'єкти і форми контролю	Класи і півріччя													
	5		6		7		8		9		10		11	
	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II
мова	4	4	4	4	3	3	3	3	2	2	2	2	2	2
аудіювання	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
<i>говоріння:</i> діалог	–	1	–	1	–	1	–	1	–	1	–	1	–	1

переказ	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
твір	–	–	–	1	–	1	–	1	–	1	–	1	–	1
читання: мовчки	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
вголос	–	1	–	1	–	1	–	1	–	–	–	–	–	–
письмо: переказ	–	1	–	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
твір	–	–	–	–	–	1	1	1	1	1	1	1	1	1

IV. Рекомендації щодо складання робочих програм з навчальних предметів «Українська мова (рідна)» та «Українська література»

Педагог складає робочу програму, керуючись Приблизною програмою з навчального предмета «Українська (рідна) мова» 5-9 класи (для організацій загальної освіти ПМР) та Програмою з української літератури (для організацій освіти з українською мовою навчання) 5-9 класи. Під час її складання рекомендуємо дотримуватися структури вищезазначених програм. На титульному листі робочої програми – підписи керівника навчального закладу та його заступника, з яким цю програму було погоджено.

До робочих програм належать:

- програми з навчальних предметів «Українська мова (рідна)» і «Українська література»;
- програми елективних курсів (модулів);
- програми факультативних курсів;
- програми діяльності гуртків, секцій, студій тощо.

Робочі програми розробляються педагогом чи групою педагогів, проходять експертизу на рівні організації освіти, затверджуються керівником. Організація освіти несе відповідальність за якість освітньої та робочих програм, які реалізуються. Робоча програма оновлюється щорічно.

Педагог може внести зміни в робочу програму (загальний відсоток можливих змін з навчального предмета не повинен перевищувати в

початковій школі 10 %, а в основній та старшій школі – 20 % у межах навчального навантаження).

V. Основні рекомендації з організації освітнього процесу за рівнем загальної освіти

Звертаємо увагу, що основний навчальний матеріал повинен бути засвоєний учнями на уроці (занятті). Основна функція домашнього завдання – закріплення знань і умінь. Для нього може пропонуватися тільки той матеріал, який був засвоєний на навчальних заняттях. З метою попередження перевантаження учнів педагогові необхідно стежити за дозуванням домашнього завдання, пояснювати на уроці (занятті) зміст, порядок і прийоми його виконання. Завдання підвищеного рівня складності можуть пропонуватися учням для самостійного виконання тільки за бажанням. Обсяг домашнього завдання повинен відповідати санітарним нормам, враховуючи обсяг з інших навчальних предметів (дисциплін) і можливість виконання домашнього завдання з усіх предметів (дисциплін).

З метою обліку різних мотиваційних настанов і навчальних можливостей учнів домашні завдання повинні бути варіативними: обов'язкові завдання для всього класу (групи) і завдання за вибором (для більш мотивованих учнів). Як зазначалося вище, мета обов'язкових завдань – закріплення теоретичних знань і практичних умінь, отриманих на уроці (занятті), а також розвиток метапредметних умінь. Метою завдань за вибором є стимулювання навчальної самостійності, творчого застосування нових знань, можливо, в нестандартних навчальних ситуаціях, комплексне застосування умінь, раніше освоєних і нових, а також розвиток інтересу до конкретного навчального предмета (дисципліни).

Для забезпечення високої грамотності та загальної культури учнів необхідно дотримуватися визначених правил і рекомендацій щодо ведення учнівських зошитів:

1. Записи в зошиті виконують кульковою ручкою із синім чорнилом чи його відтінками (для оформлення таблиць, схем тощо використовують простий олівець).

2. Між класною та домашньою роботою пропускають два рядки (між видами робіт, які входять до складу класної чи домашньої роботи, рядків не пропускають).

3. Дату класної, домашньої чи контрольної роботи з мови чи літератури у 5-11 класах записують так: у першому рядку дату записують словами, а у другому – вид роботи (класна чи домашня), тема, вправа, яка виконується, наприклад:

Перше жовтня
Класна робота
Складносурядне речення
Вправа 94

У зошитах для контрольних робіт в усіх класах записується дата й тема, у межах якої виконується контрольна робота.

4. Після заголовків, назв видів робіт, підпису зошита крапку не ставлять.

5. Зошити слід підписувати українською мовою.

6. Неправильний запис охайно перекреслюють (а не беруть у дужки чи витирають гумкою або замальовують коректором).

7. Зразок підпису зошита:

Зошит № 1 (№ 2)
для робіт
з української мови
учениці 8-А класу
ДОО «РУТЛ-К»
Скрипник Інни

Зошит
для робіт
з української літератури
учениці 8-А класу
ДОО «РУТЛ-К»
Скрипник Інни

*Зошит
для контрольних робіт
з української мови
учениці 8-А класу
ДОЗ «РУТЛ-К»
Скрипник Інни*

*Зошит
для робіт
з розвитку зв'язного мовлення
учениці 8-А класу
ДОЗ «РУТЛ-К»
Скрипник Інни*

8. Кількість робочих зошитів з української мови визначається за класами: 1-4 класи – 2 зошити, 5-9 класи – 2 зошити; 10-11 класи – 2 зошити.

9. Для контрольних робіт з української мови з другого класу заводять 1 зошит, для робіт з розвитку зв'язного мовлення з п'ятого класу – 1 зошит.

10. Кількість робочих зошитів з української літератури – по одному з 5 по 11 клас. У початковій школі заводиться зошит із читання.

11. Для виконання всіх видів письмових робіт у робочих зошитах з української мови, зошитах для розвитку зв'язного мовлення та контрольних зошитах слід використовувати зошити в лінію (з позначеними полями). Зошит з української літератури має бути у клітинку.

12. Аналіз контрольних письмових творів і переказів, а також контрольних диктантів виконують у тому ж зошиті, у якому виконувалася робота.

13. Зошити для контрольних робіт мають зберігатися в навчальному закладі впродовж усього навчального року.

14. Робочі зошити з української мови перевіряють: у 1–5 класах – після кожної проведеної класної роботи; у 6–9 класах – 1 раз на тиждень; у 10–11 класах – 2 рази на місяць.

15. Зошити з української літератури перевіряють 2 рази на місяць у кожному класі.

16. Усі виправлення, помітки й записи в учнівських роботах слід виконувати ручкою з червоним чорнилом.

VI. Рекомендації щодо організації методичної роботи і підвищення професійної компетентності педагогів

Рекомендуємо для обговорення на серпневих нарадах наступні актуальні проблеми викладання української мови та літератури у новому навчальному році:

- оновлення програмового, навчального та методичного забезпечення з української мови (рідної) та літератури;
- особливості проектування уроку української мови (рідної) та літератури згідно з вимогами Державного освітнього стандарту;
- структура і зміст ДОС;
- універсальні навчальні дії;
- вимоги ДОС до сучасного уроку української мови (рідної) та літератури;
- методи і прийоми формування метапредметних результатів.

VII. Список рекомендованої навчально-методичної літератури й електронних ресурсів

Список рекомендованої навчальної літератури розміщено в науково-методичному журналі «Педагогічний вісник Придністров'я» № 1–2/2018.

З метою вивчення літератури рідного краю рекомендуємо використовувати програму факультативного курсу, затверджену Міністерством освіти Придністровської Молдавської Республіки (Наказ від 6 жовтня 2011 року № 1082): Бронич І.О., Ніконова І.В. Програма факультативного курсу «Література рідного краю. 1-11 кл.» // Педагогічний вісник Придністров'я. 2011. № 4. – С.44.

Радимо користуватися такими електронними ресурсами:

1. <http://www.minpros.info>
2. <http://ceko-pmr.org>
3. <https://iroipk.idknet.com>

4. <http://schoolpmr.3dn.ru>

5. <https://edu.gospmr.org>

Укладач

О.Г. Бурдужа, голова РНМР
з української мови та літератури,
провідний методист
кафедри загальноосвітніх дисциплін та додаткової освіти
ДОЗ ДПО «ІРОіПК»